

DOĞUMLA İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALARDA “DEĞİRMEN”

“THE MILL” IN BIRTH-RELATED BELIEFS AND PRACTICES

Zeynep Dilek ÖZ*

ÖZ: Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum, aileye ve topluma yeni bir bireyin katılmasını ifade etmektedir. Doğumla beraber soyun devamlılığı sağlanmakta ve toplum hayatı içinde aileye verilen değer artmaktadır. Bu yüzden gebeliğin sorunsuz tamamlanabilmesi için doğum öncesi dönemden başlanarak doğum sonrası sürece kadar halk arasında geliştirilen bazı uygulama ve inanışlar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada; doğum öncesinde, kısırlığın/çocuksuzluğun giderilmesi ve istenmeyen gebeliğin ortadan kaldırması; doğum sonrasında, kırk basması ile çocuklarda görülen gelişimsel rahatsızlıklar ve son olarak doğum öncesi ve sonrası dönemde sakınılması gereken durumlarla ilgili pek çok inanış ve uygulamada değirmen ve değirmenle ilgili unsurların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada doküman incelemesine başvurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda, Türk kültürünün önemli unsurları arasında olan değirmenin halk bilimsel açıdan önemine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda değirmenlerin sadece tahılların öğütüldüğü mekân olmadığı, doğum öncesi dönemden başlanarak anne ve bebeğin sağlığıyla ilgili pek çok uygulama ve inanışın icra edildiği bir uygulama merkezi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk kültürü, değirmen, doğum, geçiş dönemi, inanış, uygulama.

ABSTRACT: Birth, the first of the transition periods, signifies the participation of a new individual in the family and society. With birth, the continuity of the lineage is ensured and the value given to the family in social life increases. Therefore, some practices and beliefs developed among the people, starting from the prenatal period and continuing until the postnatal period, have emerged in order to complete the pregnancy without any problems. In this study, it was aimed to determine the mill and the elements related to the mill in many beliefs and practices related to the elimination of infertility/childlessness and unwanted pregnancy before birth; developmental disorders seen in children after the fortieth birthday after birth and finally situations to be avoided in the prenatal and postnatal period. In this study, in which the qualitative research method was adopted, document review was used. In this way, it was tried to draw attention to the importance of the mill, which is among the important elements of Turkish culture, in terms of folklore. As a result of the study, it was concluded that mills were not only a place where grains were ground, but also a practice center where many practices and beliefs related to the health of the mother and the baby were carried out starting from the prenatal period.

Keywords: Turkish culture, mill, birth, transition periods, belief, practice.

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrasya Araştırmaları Enstitüsü Doktora Programı Öğrencisi/Kilis Hoca Ahmet Yesevi İmam Hatip Ortaokulu Öğretmeni/Kilis-z.d.alptekin@gmail.com (Orcid: 0000-0002-8595-1440)

Giriş

İnsan hayatının temelini oluşturan ve önemli görülen evreler bulunmaktadır. Bu evreler, kültürümüzde geçiş dönemi olarak adlandırılmaktadır. Geçiş dönemleri, insan yaşamında bazı değişikliklere ve gelişmelere sebep olmanın yanında bir durumdan başka bir duruma geçişi ifade ettiği için bu şekilde adlandırılmıştır (Bozdağ ve Göde, 2022: 83). Geçiş dönemlerinin içerisinde pek çok inanç, âdet, tören, dinsel-büyüsel uygulama yer almakta ve bunlar içinde bulunan kültürün beklentilerine göre şekillenmektedir (Örnek, 2000: 131).

Geçiş dönemlerinin ilk basamağı doğumdur. Türk toplumunda doğuma büyük önem verilmektedir. Doğan her çocuk; aile ve akrabalık bağlarını kuvvetlendirerek soyun devam etmesi anlamına gelmektedir (Çıblak Coşkun, 2011: 1). Doğum, ailelerin çocuk sahibi olma isteğiyle başlayıp doğum sonrasına kadarki süreci kapsamaktadır.

İlk dönemlerden beri insanoğlu, tabiatüstü varlıkların olduğu düşüncesinden yola çıkarak tecrübelerine belli anlamlar yüklemiştir. Bu doğrultuda nelerden kaçınıp kaçınmayacaklarına karar vererek bazı kişi ve mekânlara çeşitli görev ve sorumluluklar yüklemişlerdir. Bu mekânlardan birisi de değirmenlerdir. Değirmenlerde, değirmen anası ya da iyesi olarak bilinen koruyucu ruhun yaşadığına inanılmıştır. Bu iyenin kötü ruhları değirmene yaklaştırmadığına ve değirmene un öğütmeye gelenleri koruduğu düşünülmüştür (Zaripova Çetin, 2007: 19). Ayrıca değirmenler al karısı gibi olağanüstü varlıkların görüldüğü yerler olarak kabul edilmiştir (Şimşek, 2017: 112). Bu varlıkların lohusalara ve bebeklerine musallat olduğuna inanılmaktadır. Değirmenler bu yüzden hem kutsal hem de tekin olmayan mekânlar olarak görülmektedir. Kültür hayatımızda değirmen ve değirmen etrafında yapılan uygulama ve inanışlar bu duruma göre şekillenmiştir.

İnsan hayatında temel gıda maddelerinden biri olan unun elde edilmesi için eski zamanlardan beri değirmenlerden faydalanılmıştır. Değirmenlerin ilk örnekleri tarım faaliyetlerinin başladığı Neolitik Dönem'de görülmektedir (Bir vd., 2012: 11). Kullanılan ilk değirmenler öğütme ya da eyer taşı adı verilen taşlardan yapılmıştır. Bu aletlerin yanında dairesel el değirmenleri ve dibek değirmenleri de kullanılmıştır (Hamzaoğlu, 2020: 236). Zaman içerisinde değirmen taşını hareket ettirmek için sırayla hayvan, su ve rüzgâr gücünden faydalanılmıştır. Endüstri Devrimi'nden sonra ise buhar, petrol ve elektrik gücünden yararlanılarak değirmenler geliştirilmiştir (Yazgan ve Yiğit, 2021: 178).

Türk kültüründe köklü bir geçmişe sahip olan değirmenler dönmesinden dolayı mitolojide felek ile ilişkilendirilmiştir. Türklerde felek, gök çıkırığı kavramıyla ifade edilmektedir. Çıkrık kelimesi ayrıca değirmen yerine de kullanılmaktadır. Gök çıkırığı yani felek sürekli üzerimizde dönen gök kubbe olarak düşünülmüştür. (Ögel, 1995: 155). Bu düzlemde yer, alt değirmen taşını ifade ederken gök ise üst değirmen taşı kabul edilmiştir.

Değirmenler; buğday, mısır gibi tahılların öğütülüp un hâline dönüştürülerek insanların beslenme ihtiyaçlarının karşılandığı mekânlardır. Ayrıca değirmenler; unun öğütülmesi sırasında insanların toplandığı, yeni ilişkiler kurduğu, alışveriş yaptığı, bulunduğu çevrede kendine özgü kuralların olduğu toplumsal merkezlerden biridir (Seymen, 2021: 125). Değirmenler, un öğütmeye gelen insanların buluşma noktasıdır, denilebilir (Alptekin, 2024: 28). Çok farklı bir sosyal ortam olan değirmenler, yılın belli dönemlerinde insanların birbirleriyle iletişim kurup haberleştikleri, görüşemeyen dostların görüşme imkânı bulduğu, gençlerin bir araya gelip tanışıp buluştukları ve bireylerin evlenmelerine aracılık yapma gibi sosyal işlevlere de sahiptir (Mirzaoğlu, 2012: 161). Değirmenler, insanların bir araya gelip bilgi alışverişinde buldukları ve toplumsal birikimlerini birbirlerine aktardıkları mekânlardır. Bu mekânlar etrafındaki çeşitli inanış ve uygulamalar günümüze kadar devam etmiştir (Naldan, 2023: 59).

Alanyazın taraması yapıldığında değirmenle ilgili birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Könez Ağzıküçük (2023); Çengel (2019); Örs Çorapcioğlu (2015)'nin çalışmaları su değirmenleriyle, Yetim (2014); Çakar Kılıç (2011)'in çalışmaları ise yel değirmenlerinin teknik özellikleriyle ilgilidir. Ayrıca Başkutlu (2021); Hamzaoğlu (2017); Seçer (2002)'in çalışmaları değirmenlerin tarihsel gelişimleri hakkındadır. Değirmenlerin kültürel fonksiyonları ile ilgili çalışmalar da bulunmaktadır. Süme (2020) geleneksel su değirmenlerinin Türk folklorundaki sosyal ve kültürel etkilerine; Aça (2018) ve Kalafat (1994) değirmen etrafındaki halk inanışlarına; Ceylan (2014) maddi kültür unsuru olarak değirmene; Mirzaoğlu (2012) ve Cömert (2014) ise halk türkülerinde değirmen-değirmenci motifine dikkat çekmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde doğumla ilgili inanış ve uygulamalarda değirmen ve değirmenle ilgili unsurların varlığı ile ilgili kapsamlı bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum çalışmayı önemli kılmaktadır. Çalışmanın amacı doğumla ilgili inanış ve uygulamalarda değirmenin rolünü tespit etmektir. Bu amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Doğumla ilgili inanış ve uygulamalarda değirmen ve değirmendeki eşyalara ne şekilde yer verilmektedir?
- Doğumla ilgili hangi aşamalarda değirmen etrafında yapılan inanış ve uygulamalar bulunmaktadır?

Nitel araştırma yönteminin benimsendiği çalışmada doküman incelemesine başvurulmuş, konuyla ilgili tezler, kitap, makale ve bildirimler taranmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189) Elde edilen bulgular sonucunda değirmenle ilgili unsurlar “doğum öncesi”, “doğum anı”, “doğum sonrası” ve “sakınılması gereken durumlar” olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

1. Doğum Öncesi Dönemle İlgili İnanış ve Uygulamalarda Değirmen

Doğum öncesi dönem, ailenin bebek sahibi olmaya karar verdiği andan itibaren başlayan ve doğuma kadar devam eden süreçtir. Bu dönemde bebek sahibi olmak isteyen aile fertleri sıkıntı olduğunu sezdiklerinde sorunun giderilmesi için farklı inanış ve uygulamalara başvururlar. Nitekim çocuksuzluğun giderilmesi ve hamileliğin anlaşılması anne adayının toplum içerisindeki sosyal statüsünü olumlu yönde etkilemektedir (Alptekin ve Öz, 2024: 94).

Doğum öncesi dönemle ilgili inanış ve uygulamalarda değirmen ve değirmenle ilgili unsurlar “kısırlığın/çocuksuzluğun giderilmesi ve gebe kalma” ve “istenmeyen gebeliği ortadan kaldırma” başlıkları altında değerlendirilmiştir.

1.1. Kısırlığın/Çocuksuzluğun Giderilmesi ve Gebe Kalma

Aileler, biyolojik ya da başka bir sebepten dolayı çocuk sahibi olamadığı durumda farklı çarelere başvurmaktadır. Günümüzde modern tıbbi alternatif olarak halk hekimliği uygulamalarına başvurulduğu görülmektedir. Kısırlığı gidermek amacıyla hocaya gitme ve muska yazdırma, yatır ve türbeleri ziyaret etme gibi dinsel-büyüsel uygulamaların yanında; kocakarı ilacı olarak kabul edilen rahme bitkisel ilaç uygulama, kızgın taş oturtma gibi sağaltma örnekleri karşımıza çıkmaktadır (Acıpayamlı, 1974: 15-16; Örnek, 2000: 132-133). Günlük hayatımızda türbe, yatır ve belirli ziyaret yerlerinin yanında insanların kutsal kabul ettiği yerler vardır. Değirmenler, köprüler, eski hamamlar vb. yerler de çeşitli uygulama ve inanışların icra edildiği kutsal kabul edilen merkezler arasındadır. Buralarda çeşitli sıkıntıların giderilmesi için başvuru alan uygulama ve inanışlar arasında çocuksuzluğun giderilmesiyle ilgili pratikler de yer almaktadır.

Erzurum’da çocuk sahibi olamayan kadın, değirmen çarkının altından geçirilir. Kırk gün boyunca değirmenden getirilen su biriktirilir ve bu suyla kadın üç gün üst üste banyo yaptırılır. Bu uygulama sonucunda kadının hamile kalacağına inanılır (Taş, 1996: 189-191). Benzer uygulama Adıyaman’da da yapılmaktadır (Çiftçi, 2019: 67). Gebe kalmak isteyen kadının değirmenin çarkından kırk defa geçirilmesi ya da değirmen suyunun kırk gün biriktirilmesi kırk sayısının gücüyle de ilişkilidir. Çünkü kırk sayısı hazırlama ve tamamlama sayısı aynı zamanda çokluk bildirme ifadesi olarak tanımlanmaktadır (Güvenç, 2009: 95). Bu süre içerisinde kadının bedeni gebeliğe hazırlanmaktadır. Ayrıca üç sayısı da sembolik olarak anne, baba ve çocuğu ifade etmektedir. Bunun yanında beden-can-ruh üçlemesi, insanı sembolize etmek amacıyla kullanılır (Bozkurt ve Bozkurt, 2012: 721). Yapılan uygulamalar kadını gebeliğe hazırlamaktadır. Ayrıca su, ana rahmi olarak sembolize edilmektedir (Burkanov, 2013: 11) Bu açıdan hamile kalmak isteyen kadın değirmenin suyuyla yıkandığında rahmini gebelik sürecine hazırlamaktadır.

Trabzon ve Giresun Çepnilerinde çocuksuzluğun tedavisi için çocuğu olmayan ve aralarında akrabalık bağı bulunmayan iki kadın değirmene gider. Su değirmenin dibinden almış oldukları suyu birbirlerinin başlarından aşağı dökerler. Kadınlar, sonrasında hiç konuşmadan ve arkalarına bakmadan evlerine döner. Böylelikle basıklığın¹ geçeceğine ve kadınların hamile kalacağına inanılır (Dost, 2018: 63). Ayrıca burada kadınların birbirlerine olan destekleri de görülmektedir. Su, doğurganlığın temsili olarak görülmekte ve tüm tohumları bünyesinde barındıran rahme benzetilmektedir. Su ile yıkanmak eski hayattan yeni hayata; ölümden doğuma dönüşü ifade etmektedir (Akman, 2002: 1; Uçar, 2020: 26). Mitolojide sudan yaratılma hadisesi, doğum ve diriliş düşüncesiyle ilişkilidir (Eliade, 1994: 71). Bu açıdan bakıldığında hamile kalmak isteyen kadınların değirmenin suyunda yıkandığında doğurganlıklarının artacağına inanılmakta ve su ile tekrar doğuş olacağı düşünülmektedir. Ayrıca hiç konuşmadan ve arkalarına bakmadan değirmenden uzaklaşma, hastalıkların arkada kalması için yapılan bir uygulamadır. Benzer uygulama Adıyaman'da da yapılmaktadır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar değirmene götürülür. Kadınların eli, yüzü ve vücudu değirmenin altından akan su ile yıkanır (Çiftçi, 2019: 67). Değirmen suyuyla yıkanan kadının iyileşeceğine inanılır.

Mersin'in Mut ilçesinde bulunan Solak Değirmeni; evlenmek isteyenlerin, şifa bekleyenlerin ve çocuk sahibi olmak isteyenlerin uğrak yeridir. Ayrıca hamile kadınlara musallat olan varlıklardan onları korumak için de başvuru ve kutsal kabul edilen bir mekândır (Sandal, 2023: 75). Çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar değirmende bir yere çaput bağlamakta ve orada bulunan şifalı suda banyo yaparak dertlerine deva aramaktadır (Kayabaşı, 2013: 19). Burada suya giren kadınların Tanrı'nın lütfuna ulaşacağına ve doğurganlık vasfı kazanacağına inanılmaktadır (Baysal, 2020: 1112).

Su, insanın iyileşme duygusunu yansıtmaktadır (Bachelard, 2006: 164). Ayrıca su ile kadın rahmi, doğurganlık, doğum ve yaşamın tazeliği arasında ilişki söz konusudur (Akman, 2002: 2). Su, hayatın başlangıcı olarak düşünülmekte ve çocuksuzluğun tedavisinde suyun iyileştirici etkisinden faydalanılmaktadır. Eski Türklerde çocuğu olmayan kadınlar; kuru nehirlere süci² çalarak o nehirde yaşayan iyeleri hoşnut etmeye çalışmışlardır. Böylece burada yaşadığına inanılan iyelerin yardımıyla hasta kadınların çocuk sahibi olabileceğine inanılmıştır (Akman, 2002: 5).

Türk kültüründe su iyisi sadece su kaynaklarıyla ilişkilendirilmemiş, su üzerine inşa edilen köprü ve değirmen gibi yapıların da su iyeleri tarafından korunduğuna inanılmıştır. Bu yapılarda gerçekleştirilen inanış ve uygulamalar su kültürüyle iç içe girmiş durumdadır. Erzurum'da yer alan Kırk Değirmenler, değirmenlerin sağaltım yeri olarak görüldüğüne örnek teşkil

¹Hastalık, kadının hamile kalmasına engel olan rahatsızlık.

² Şarap, içki.

etmektedir. Kırk Değirmenler, su kaynağı üzerinde yer almaktadır. Bu kaynak, kırk tane değirmeni beslediği için bu adı almıştır. Kırk Değirmenler'in bulunduğu yerdeki kaynaktan alınan su, sabah ezanından önce eve getirilir ve hamile kalmak isteyen kadın bu suyla yıkanır. Böylece kadının hamile kalıp çocuk sahibi olacağına inanılır (Bolçay, 2011: 589).

Değirmenler, kutsal kabul edilen mekânlar olarak görülmektedir. Gaziantep'in Nizip ilçesinde bulunan Değirmenli Dede olarak bilinen ziyaret yerine hamile kalamayan kadınlar giderek dua etmektedir. Burası eskiden değirmenken günümüzde ziyaret yerine dönüşmüştür. Oraya giderek şifa arayan kadınlar, Değirmenli Dede ziyaretinde bulunan delikli taşın içinden üç defa geçirilmektedir (Çetin, 2016: 3). Bu sayede kadının çocuk sahibi olabileceğine inanılmaktadır. Delik, mitolojide iki ana yönü olan çok önemli bir sembol olarak görülmektedir. Biyolojik olarak doğurganlık gücü ve doğurganlık ayinleriyle ilişkilidir (Cirlot, 1971: 149). Bu yüzden bu değirmende bulunan delikli taş doğurganlığı temsil etmektedir.

1.2. İstenmeyen Gebeliği Ortadan Kaldırma

Çocuk sahibi olmak hem toplum hem de aile için önemlidir. Ancak bazen gebeliğin oluşması istenmeyen durum olarak görülmektedir. İstenmeyen gebeliğin sonlanması için halk arasında yapılan uygulamalar arasında değirmen ve değirmenlerle ilgili nesnelere de vardır.

Siirt'in Kurtalan ilçesinde hamile kadınlar değirmene kadar torba torba ağır yükler taşır. Bu sayede gebeliğin sonlanacağına inanılmaktadır (Altındağ, 2021: 160). Taşınan torbanın ağırlığının yanında hedef olarak değirmenin seçilmesi dikkat çekmektedir. Çünkü değirmenler, tekin olmayan mekânlar olarak kabul edilmektedir. Olağanüstü varlıkların yaşadığına inanılan bu yerlerde iki dünya arasında gidip gelebilen varlıklar bulunduğu düşüncesi hâkimdir (Aça, 2018: 9).

İstenmeyen gebeliğin sonlandırılmasıyla ilgili diğer bir uygulama Hatay'ın Kırıkhan ilçesinde karşımıza çıkmaktadır. Bebeğini düşürmek isteyen kadının karnının üzerinde el değirmeni çevrilir (Köseler, 2008: 15). Anne karnı üzerinde döndürülen el değirmeninin uygulandığı basınç ve etkiden dolayı bebek düşmektedir. El değirmenleri, hacim bakımından ağır olup karna baskı yapmakta hem de dönme sırasında meydana gelen titreşim ve sestten ötürü cenine rahatsızlık vermektedir.

2. Doğum Anıyla İlgili İnanış ve Uygulamalarda Değirmen

Bebeğin dünyaya gelmeye hazırlandığı süreçte annenin kolay doğum yapması ile ilgili pek çok uygulamaya yer verilmektedir. Yapılan uygulamaların temel amacı annenin kolaylıkla doğum yapması ve bebeğin sağlıklı şekilde doğmasıdır.

Ordu'da hamile kadın zorluk çekmeye başladığında kadının doğumunun kolay olması için el değirmeni çekilerek gürültü yapılır (Acıpayamlı, 1974: 42). Böylece doğumun kolay bir şekilde gerçekleşeceğine inanılmaktadır.

3. Doğum Sonrası Dönemle İlgili İnanış ve Uygulamalarda Değirmen

Bebğin dünyaya gelmesinin ardından sağlıklı şekilde gelişip büyümesi istenir. Ayrıca doğumdan sonraki süreçte anne ve bebek dıştan gelebilecek tehlikelere karşı korunmaya çalışılır çünkü doğumdan sonraki dönemde anne ve bebek savunmasızdır. Anne ve bebeği dıştan gelebilecek tehlikelere karşı korumak amacıyla geçmişten günümüze halk arasında yapılagelen uygulamalar ve birtakım inanışlar bulunmaktadır. Yapılan uygulamalar ve inanışlar arasında değirmen ve değirmenle ilgili unsurların da varlığı dikkat çekmektedir.

3.1. Kırk Basması/ Al Basması

Alkarısı, lohusalık döneminde lohusanın ciğerini sökerek su kenarında yıkamaya giden genellikle virane yerlerde ve değirmenlerde yaşadığına inanılan yaratık (Kalafat, 2010: 110) olarak tanımlanmaktadır. Türk inanç sisteminde bu varlık; şeytan, peri ve cinle eşleştirilir ve cadı kadın olarak tasavvur edilir (Acıpayamlı, 1974: 75). Bu yaratığın, yeni doğan bebek ve lohusaların ciğerlerini yiyerek beslendiğine inanılmaktadır (Şimşek, 2017: 101). Doğumdan sonraki kırk gün içerisinde alkarısının hem anneye hem de bebeğe musallat olacağı düşünülmektedir. Lohusa kadınla bebeğin doğumunu takip eden kırk gün içinde hastalanmasına kırk basması (al basması) adı verilir (Demirel Bozkurt vd., 2014: 116).

Türk kültüründe kırk basmasından çocukları korumak amacıyla çeşitli pratikler geliştirilmiştir. Özellikle kırklı olan çocuklar bu süre zarfında bir araya getirilmez. Kırklı çocuk, değirmenden ya da şehir dışından gelen kişiyle görüştürülmez. Dışarıdan gelen misafir evin eşliğinde karşılanır (Kalafat, 1994: 16).

Gaziantep'te kırk basmasını önlemek amacıyla yeni doğan bebeğin yüzü, değirmenden getirilen taze unla yapılan "bazi" adı verilen kalın ekmekle kapatılır (Şenesen, 2015: 160; Güzelbey, 1981: 26-27). Böylece bebeği kırk basmayacağına inanılır. Tarsus'ta da lohusayı kırk basmasından korumak amacıyla yapılan uygulamada değirmenden öğütülmüş un geldiği zaman anne ve bebek evden dışarı çıkarılır. Daha sonra un çuvalı içeri alınır (Öger, 2003: 294). Aynı uygulama Uşak'ta (Başak ve Esen, 2020: 152) ve Kayseri'nin Uluova yöresinde de yapılmaktadır (Çetinkaya ve Karataş, 2021: 113). Malatya'da da lohusa kadının olduğu eve değirmenden un alınmaz (Bakırcı ve Katı, 2019: 7). Gaziantep'te kırk basmasını engellemek için yapılan uygulamalar arasında ayrıca değirmenden getirilen unun bir kısmının bebeğin yattığı yere serpilmesi de bulunmaktadır (Bali, 2017: 99).

Gaziantep'te kırk basmasıyla ilgili bir diğer inanış şöyledir: Kırkı çıkmamış lohusa ve çocuk değirmenden getirilen unla karşılaştırılmaz. Eğer lohusa bulunan eve değirmenden yeni öğütülmüş un getirilirse lohusa ve çocuğu kırk basacağına inanılmaktadır. Bu durumun engellenmesi amacıyla değirmenden gelen un çuvalı eve getirilirken kırklı bebeğe karşılatılır. Bebek,

un çuvalının üzerine üç defa oturtulup kaldırılır (Şentürk, 2019: 117). Böylece çocuğu kırk basmayacağına inanılır. Burada lohusa kadın ve bebeğin değirmenden gelen unla aynı ortamda bulundurulmaması durumu, değirmende yaşadığına inanılan uhrevi varlıkların un vasıtasıyla anne ve bebeğe taşınıp onları rahatsız edeceği düşüncesiyle ilgilidir.

Gaziantep ve Artvin’de kırk basan çocuğun basıklığının geçmesi için su değirmenin çarkından alınan su ile yıkanması gerekmektedir (Acıpayamlı, 1974: 90). Artvin’de kırklı bebek, değirmenden getirilen suyla annesi tarafından yıkanır (Aktaş Küçükay, 2019: 45). Yöredeki inanışa göre değirmenin suyunun iyileştirici gücü olup bebeğin yıkandığı suyla beraber hastalığın da akıp gittiği ve kırk basmasının geçeceği düşüncesi hâkimdir.

Çankırı’da su değirmenin çark suyundan getirilen suyla çocuk hafifçe ıslatılır ve sonra yıkanır. Aynı şekilde kırklı kadın da aynı suyla yıkanırken Veysel Karani’nin ruhuna bir Fatiha okunur. Kırklamayı yapanlar “Altmış, yetmiş, çıkmış, gitmiş.” der. Aynı suyla bu kez kalburun altındaki kara köpek yavrusu ıslatılır. Köpek yavrusu, üzerindeki suyu silkeledikçe çocuktaki kırk basıklığının geçeceğine inanılır (Mollaibrahimoğlu, 2014: 17). Bu uygulamada dikkat çeken durum, değirmenden getirilen su haricinde kara köpek yavrusundan faydalanılmasıdır. Öyle ki kültürümüzde lohusa kadın ve çocuğa musallat olan alkarısının bazen kedi ve köpek gibi hayvanların kılığına girdiğiyle ilgili inanışların etkisidir (Yılmaz, 2023: 56).

Çocuktaki basıklığın giderilmesiyle ilgili bir uygulama da Giresun’da bulunan Hacı Abdullah Halife Tekkesi’nde karşımıza çıkmaktadır. Adı geçen yerdeki değirmenden alınan suyla kırklı çocuk yıkanır. Yapılan bu işlemle çocuğun iyileşeceğine inanılır (Avcıoğlu, 2022: 244). Değirmenin bulunduğu yer, kutsal bir mekân olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle buradan alınan suyla hastalığın tedavi edileceği düşünülmektedir.

Değirmen etrafında kırk basmasıyla ilgili gerçekleştirilen diğer bir uygulama kırk bastığına inanılan anne ve çocuğun değirmene götürülmesidir. Basıklığı olan anne ve çocuk değirmene götürülür. Değirmenin gözüne bir yumurta kırılır ve kırk basan çocuk burada yıkanır. (Küçük, 2011: 290). Yumurta, gürbüz ve sağlıklı bireyi ifade etmektedir (Ateş, 2019: 21). Çocuğun içinde bulunduğu tehlikeli durumdan kurtulması amacıyla değirmen suyu ve yumurtanın bir arada kullanılması farklı pratiklerin ortak noktada buluşmasına örnektir.

Kırkı biten kadınların yapmış uygulamalar arasında değirmenden alınan su ile yıkanma vardır. Malatya’da kırkı çıkan kadın değirmendeki su olduğundan bir miktar su alır. Arkasına bakmadan değirmenden ayrılır ve evine gider. Eve dönünce bu suyla çocuğu ve kendisi yıkanır (Karaağaç, 2013: 78).

3.2. Çocuklarda Gelişimsel Rahatsızlıklar

Bebeğin doğduktan sonra sağlıklı şekilde gelişimini sürdürmesi önemli görülen bir noktadır. Bu süreçte gelişimsel açıdan aile, bebeğin

takibini yapmakta ve gelişimiyle ilgili bir aksaklıkla karşılaştığında öncelikli olarak modern tıba başvurup çocuğun yaşadığı probleme çözüm aramaktadır. Ancak modern tıbbın ulaşamadığı yerlerde ya da çözemediği durumlarda halk arasında uygulanagelen birtakım uygulama ve inanışlarla karşılaşılan sorun çözüme kavuşturulmaya çalışılır.

Doğumdan sonraki süreçte bebeğin fiziksel gelişimine bağlı olarak yürüme becerisi bireysel farklılıklara göre bir yaşına doğru kendiliğinden gerçekleşir. Ancak bebekteki gelişimsel bozukluklara bağlı yürümekte güçlük çekme ve yürüyememe gibi olumsuzluklar meydana gelebilir. Halk arasındaki yaygın olan inanca göre, çocuğun yürüyememesinin veya yürümesinin gecikmesinin sebeplerinden biri ayağındaki “köstek”tir. Kösteğin kötü cinler tarafından vurulduğuna inanılmakta ve bu durumun ortadan kalkması için de “köstek kesme” adı verilen uygulama yapılmaktadır (Karakaş, 2012: 79). Kösteğin kırılmasından sonra çocuğun yürüyeceğine inanılmaktadır.

Denizli’de yürümekte güçlük çeken çocuğun ayakları birbirine bağlanır. Değirmenden gelen birisine çocuğun ayaklarındaki ip kestirilir. Bu kişinin seçilmesindeki sebep değirmenin kutsal kabul edilen bir yer olmasıdır. Çünkü değirmenden gelen kişinin mekâna ait bazı kuvvetleri beraberinde getirdiğine inanılmaktadır (Kalafat, 1994: 148). Kösteği kırılan çocuğun yürüyeceğine inanılır.

Safranbolu’da köstek kırma işlemi yapan kişinin ya Cuma namazından ya da değirmenden gelmesi gereklidir (Akman, 2004: 49-50). Çünkü cami de değirmen de kutsal kabul edilen mekânlardır. Değirmenler, kültürümüzde nimet olarak nitelendirilen ekmeğin ana maddesi unun öğütüldüğü yer olması hasebiyle kutsal kabul edilmektedir (Süme, 2020: 35).

Anadolu’da gelişimi normal olmayan, zayıf, bakımsız ve çelimsiz çocuklar için “aydaş” ifadesi kullanılmaktadır (Karasoy, 2008: 77). Bu durumda olan çocukların gelişimlerinin düzelmesi ve aydaşıktan kurtulmaları için yapılan uygulamalar arasında aydaş olan çocuğun değirmene götürülüp değirmenin suyuyla yıkanması vardır. Farklı bölgelerde aydaş olan çocuğun sağaltımı için yapılan uygulamalar şu şekildedir:

Alanya’nın Oba kasabasında yer alan çelik değirmenine aydaş olan bebek götürülür ve değirmenin suyuyla yıkanır. Bu işlem yapılırken dualar okunur ve sonrasında değirmene arılık³ bırakılır. Yapılan uygulama sonrasında orada bulunan ve uygulamayı yapan kişiler arkalarına bakmadan eve döner (Ünalın, 2021: 333). Benzer bir uygulama Mersin Tahtacıları arasında da yapılmaktadır. Aydaş çocuklar, değirmenden alınan su ile banyo yaptırılır (Selçuk, 2004: 171). Hatay Kırıkhan’da da aydaş olan çocuklar Cuma günü sabah erken saatlerde değirmenden alınan suyla yıkanır (Köseler, 2008: 39).

³ Bir hastalığı ilaç veya okuyup üfleterek geçirmeye çalışan kimseye verilen ücret, bahşiş.

4. Sakınılması Gereken Durumlar

Doğum öncesinden başlanarak doğum ve doğumdan sonraki döneme kadar annenin sağlıklı bir gebelik geçirmesi; bebeğin gelişiminin ise problemsiz şekilde ilerlemesi amacıyla dikkat edilmesi gereken bazı durumlar vardır. Bu durumlardan birisi de değirmen ve değirmenle ilgili unsurlarla alakalı sakınmalardır.

Mersin'de hamile kadınlar değirmenlere yaklaştırılmaz. Çünkü değirmenler, cin ve peri gibi olağanüstü varlıkların eğleştiği yerler olarak görülür. Değirmene gelen gebe kadının bebeğine bu varlıkların zarar verebileceği düşünülür (Bali, 2015: 173). Yine benzer durum Adana'da ve Kayseri'de de görülmektedir. Kayseri'de ve Adana'da hamile kadınlar aynı durumdan dolayı değirmenlere yaklaştırılmaz (Polat ve Aslan, 2019: 3427; Şenesen, 2015: 127).

Giresun'da gebe kadınların el değirmeni kullanmaması gerektiğine inanılmaktadır (URL-1). Hamileyken el değirmeni kullanan kadının çocuğunun gözlerinin şaşı olacağı düşünülür (URL-1). El değirmeni çevirerek bebeğin gözünün şaşı olacağı düşüncesi Hıdırellez ritüellerinde de görülmektedir. Hıdırellez'de, hamile kadına kapı kilitlenmez; el değirmeni çevrilmez (Dost, 2018: 36). Bu inanışa Karaman'da da rastlanmaktadır (Yalçın ve Koçak, 2013: 30).

Doğumun gerçekleşmesinden sonraki kırk günü içine alan dönemde kırklı olan kadının değirmene, fırına ve düğüne gitmesi yasaklanır (Çevik ve Alan, 2020: 17). Aynı şekilde Malatya (Bakırcı ve Katı, 2019: 9) ve Elazığ Uluova yöresinde lohusa kadın değirmene gitmez (Çetinkaya ve Karataş, 2021: 113). Çünkü değirmenlerde alkarısının bulunduğu düşüncesinden dolayı kırklı olan kadınların buraya gitmesi engellenir.

Sonuç

Doğum, hayatın başlangıcı olup toplumsal hayat ve aile içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı doğumla ilgili pek çok inanış, âdet, büyüsel-dinsel uygulama ve törenlere yer verilmiştir. Ailenin çocuk sahibi olma düşüncesiyle başlayan uygulama ve inanışlarla bu sürecin sağlıklı şekilde geçmesi amaçlanır. Öyle ki bazı mekânlara kutsiyet atfederek çeşitli inanış ve uygulamalara bu yerlerin ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Bu mekânlardan birisi değirmenlerdir. Doğum öncesi dönemden başlanarak doğum sonrasına kadar hem bebeğin hem de annenin etrafında yapılan inanış ve uygulamalar arasında değirmen ve değirmenle ilgili unsurların varlığı dikkat çekmektedir.

Doğum öncesi dönemde doğal yollarla çocuk sahibi olamayan ailelerin ziyaret ettiği mekânlar arasında değirmenler de bulunmaktadır. Çocuksuzluğa çare arayan kadınlar, değirmenin suyunda yıkanmakta ve dua etmektedir. Kimi zaman aynı durumda olan kadınlar toplu bir şekilde giderek uygulamalarını birlikte gerçekleştirmektedir. Kadınlar birbirlerini değirmenin suyu ile yıkamakta ve birbirlerine dualar ile destek olmaktadır.

Bu açıdan değirmenlerin sosyal ilişkileri de kuvvetlendiren mekân olduğu anlaşılmaktadır.

Doğum öncesi dönemde yapılan uygulamalardan diğeri de istenmeyen gebeliklerin sona erdirilmesidir. Böyle durumlarda istenmeyen gebeliklerin sonlandırılması amacıyla anne karnı üzerinde el değirmeni çevrilmektedir. Bunun dışında değirmene kadar ağır yük taşıtırma gibi uygulamalar da yapılmaktadır.

Doğum anında değirmen ve değirmenle ilgili unsurlar etrafında yapılan uygulamaların varlığının az olduğu tespit edilmiştir. Yapılan uygulama ise kadının doğumunun kolay olması için el değirmeni çevirme uygulamasıdır.

Doğum sonrası süreçte kırk basması, yürüyememe ve aydaşlık gibi hastalıkların tedavisinde değirmen ve değirmenle ilgili unsurlardan faydalandığı sonucuna varılmıştır. Anadolu'nun pek çok yerinde kırk basmasını engellemek amacıyla kırklı olan kadın ve bebek değirmenden gelen birisiyle karşılaştırılmamaktadır. Ayrıca değirmenden gelen un ile şifa amaçlı ekme yapma, değirmenden gelen un çuvalının üzerine bebeğin oturtulması ya da kırk basmasına engel olmak amacıyla değirmenden taze un gelmesi durumunda anne ve bebeğin evden uzaklaştırılması gibi pratiklerin varlığına ulaşılmıştır. Ayrıca değirmenden getirilen su ile çocuğun ve annenin yıkanıp basıklığın geçmesi sağlanmaktadır. Yaşı gelmesine rağmen yürüyemeyen çocukların köstek kesme işleminde değirmenden gelen kimse tarafından köstek kesilmekte, aydaş çocuklar ise değirmenden getirilen su ile yıkanmaktadır.

Çalışmada değirmen ve su kültünün ortak noktada şekillendiği tespit edilmiştir. Öyle ki su iyeleri, su kaynaklarını olduğu gibi su kaynağının çevresindeki yapıları da etkisi altına almaktadır. Bunun sebebi bir dönem değirmenlerin enerji kaynağının su olması ve su kaynaklarının üzerine inşa edilmesidir. Bunun sonucu olarak değirmenle ilgili yapılan birçok inanç ve uygulamanın su kültürüyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Değirmenlerin tekin olmayan mekân olarak düşünülmesinde su kültürünün etkisi söz konusudur. Ancak bu yapıların ücra yerlere inşa edilmesi ve nimet kabul edilen ekmeğin ham maddesi olan unun buradan elde edilmesi diğer etkenlerdir. Değirmenlerin tekin olmayan mekânlarla özdeşleştirilmesinden dolayı gebe kadınların değirmenden uzak tutulması ve anneye bebeğe zarar gelebileceği düşüncesi çeşitli inanış ve uygulamayı beraberinde getirmiştir.

Çalışma sonucunda doğum öncesi dönemden başlanarak çocuksuzluğun giderilmesi, istenmeyen gebeliklerin sonlandırılması; doğumun kolay olması, doğum sonrası dönemde ise kırk basması ve gelişimsel rahatsızlıkların tedavisinde değirmen etrafında uygulanagelen çeşitli halk hekimliği uygulamaları ve inanışların varlığı tespit edilmiştir. Uygulamaların daha çok su değirmenleri etrafında gerçekleştiği

görülmüştür. Bunun dışında bazı yerlerde değirmenlerin dini niteliğe sahip yerlere dönüştüğü görülmüştür. Ayrıca değirmenler tekin olmayan mekânlar olarak düşünüldüğü için hamile, kırklı kadın ve bebeklerin uzak durması gerektiğine inanılan bir yer olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Bunların yanında değirmen çarkı, un gibi değirmene ait eşyalar da doğumla ilgili inanış ve uygulamalarda kendilerine yer bulmuştur.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye’de doğumla ilgili âdet ve inanmaların etnolojik etüdü*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Aça, M. (2018). Türk halk inanışlarında tekensiz mekân algısı ve Doğu Karadeniz bölgesi memoratlarına yansımaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 5-20.
- Akman, E. (2002). Türk ve dünya kültüründeki su kültü üzerine düşünceler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10(1), 1-10.
- Akman, E. (2004). *Safranbolu folklorundan örnekler*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aktaş Küçükay, T. (2019). *Artvin merkez köylerinde halk hekimliği uygulamaları (derleme, inceleme, tasnif)*. Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alptekin, M. (2024). Behçet Mahir’in destan ve halk hikâyelerinde meslek folkloru. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 55, 11-34.
- Alptekin, M.-Öz, Z. D. (2024). Kilis halk kültüründe doğum âdetleri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 23 (1), 91-114.
- Altındağ, N. (2021). *Siirt’in Kurtalan ilçesinde halk hekimliği uygulamaları*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ateş, F. (2019). Mitolojiden günümüze yumurta ve “kırk uçurma” geleneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(19), 14-27.
- Avcioğlu, İ. (2022). *Geçmişten günümüze Giresun ili halk hekimliği inanış ve uygulamaları*. Giresun: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bachelard, G. (2006). *Su ve düşler maddenin imgelemi üzerine deneme*. (çev.: O. Kunal), İstanbul: Yapı Kredi.
- Bakırcı, N. - Katı, Y. (2019). Malatya halk kültüründe geçiş dönemleri inanış ve uygulamaları. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 7(18), 1-21.
- Bali, A. (2015). *Mersin konargöçerlerinin halk kültüründe inanışlar ve bunlara bağlı uygulamalar*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Başak, V. - Esen, S. (2020). Uşak ili ve çevresindeki doğum ile ilgili inanış ve uygulamalar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(10), 143-164.

- Başkutlu, S. (2021). *Osmanlı Devleti'nde değirmencilik endüstrisi ve buhar değirmenleri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Baysal, N. (2020). İnanç sistemi merkezli bir bakış ile Türk doğum geleneğinde su. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(3), 1106-1124.
- Bir, A. vd. (2012). *Anadolu'nun değirmenleri*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi.
- Bolçay, E. (2011). Erzurum'da doğum öncesi, doğum sonrası ve çocukluk dönemiyle alakalı gelenekler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 587-600.
- Bozdağ, T. - Göde, H. A. (2022). Muğla Yerkesik yöresinde doğumla ilgili inanç ve uygulamaları. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 82-96.
- Bozkurt, K. - Bozkurt H. (2012). Sayıların gizemli dünyası: kültür ve edebiyatta sayı sembolizmi. *Batman University Journal of Life Sciences*, 1 (1), 717-728.
- Burkanov, A. V. (2013). Hakasların geleneksel dünya tasavvurlarında su iyesinin dışıl başlangıcı. (çev.: Atilla Bağcı), *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (36), 9-22.
- Ceylan, S. (2012). Kaybolmakta olan bir kırsal maddi kültür örneği: su değirmenleri (Ağlasun örneği). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19 (31), 65-82.
- Cirlot, J. E. (1971). *A Dictionary of symbols*. (Çev. J. Sage), London: Routledge.
- Cömert, E. (2014). Karşılıklı söyleşme/deyişme üslubuna dayalı "Değirmenci" Türküleri ve Yunanca varyantı. *Folklor/Edebiyat*, 20 (78), 131-178.
- Çakar Kılıç, Ö. (2011). *Endüstriyel arkeoloji ve yel değirmenleri: Karakol köyü örneği*. Çanakkale: Çanakkale18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çengel, M. A. (2019). *Safranbolu köylerindeki tarihi su değirmenlerinin koruma sorunları ve Akkışla, Hızır, Hacı Abdullah değirmenlerinin sürdürülebilirliği için restorasyon önerileri*. Karabük: Karabük Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çetin, Ö. (2016). *Gaziantep ili Oğuzeli ilçesi halk inançları*. Niğde: Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çetinkaya, T. -Karataş, H. (2021). Elazığ ili Uluova yöresindeki doğumla ilgili halk inanışlarının dinler tarihi açısından değerlendirilmesi. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(30), 101-126.
- Çevik, A. - Alan, S. (2020). Doğum sonu dönemde yapılan geleneksel uygulamalar. *Lokman Hekim Dergisi*, 10(1), 14-22.
- Çıblak Coşkun, N. (2011). Mersin'de doğumla ilgili âdetlerin halk hekimliği yönünden incelenmesi. *Lokman Hekim Dergisi*, 1(3), 1-12.
- Çiftçi, T. (2019). *Adıyaman ve çevresinde halk inançları ve halk hekimliği*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Demirel Bozkurt, Ö. vd. (2011). Günümüzde lohusalıkta devam eden albasması ve kırklama uygulamaları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 30(1), 111-126.
- Dost, E. (2018). *Trabzon ve Giresun yöresi Çepnilerinde eski Türk inanışlarının izleri*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Eliade, M. (1994). *Ebedi dönüşüm mitosu*. (çev.: Ü. Altuğ), Ankara: İmge Kitabevi.

- Güvenç, A. Ö. (2009). Kırk sayısının halk edebiyatı ürünlerinde kullanımı üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16(41), 85-97.
- Güzelbey, C. (1981). Gaziantep'te doğum ve çocuğa ilişkin eski töre ve inançlar. *Türk Folklor Araştırmaları*, 2, 21-36.
- Hamzaoğlu, Y. (2017). Trabzon Vilayeti'nde değirmenlerin üretime katkısı (1800-1907). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hamzaoğlu, Y. (2020). XIX. yüzyılda Canik Sancağında değirmenler. *Near East Historical Review*, 10 (2), 235-260.
- Kalafat, Y. (1994). Halk inançlarında değirmen. *Folkloristik: Prof. Dr. Umay Günay Armağanı*. (ed.: Çobanoğlu, Ö - Özarslan, M.), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Kalafat, Y. (2010). *Doğu Anadolu'da eski Türk inançlarının izleri*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Karaağaç, M. (2013). *Malatya'da geçiş dönemleri*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karakaş, R. (2012). Diyarbakır'da bebeğin ilkleri: hedik, köstek kesme törenleri ve çocuklara yönelik halk hekimliği uygulamaları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(16), 74-87.
- Karasoay, Y. (2008). Aydaş, aydaşlık ve aydaş olmak üzerine. *Gazi Türkiyat*, 2, 75-87.
- Kayabaşı, O. A. (2013). *Taşeli yöresi geçiş dönemleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Könez Ağzıküçük, İ. (2023). *Giresun'da bulunan su değirmenlerinin gastronomi rotası olarak değerlendirilmesi üzerine nitel bir araştırma*. Giresun: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Köseler, S. (2008). *Hatay ili Kırıkhan ilçesi halk kültürü araştırması*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Küçük, A. (2011). *Giresun Çepni folkloru*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Mirzaoğlu, F. G. (2012). Türk halk türkülerinde değirmen motifi ve değirmenci türkeleri. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 62, 159-182.
- Mollaibrahimoğlu, Ç. (2014). Hayvanlar etrafında oluşan inanç ve uygulamalar: doğum örneği. *Folklor/ Edebiyat*, 20(78), 9-23.
- Naldan, F. (2023). Somut kültürel miras örneği olarak Kemaliye su değirmeni. *Art and Interpretation*, 42(1), 58-65.
- Ögel, B. (1995). *Türk mitolojisi II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öger, A. (2003). *Tarsus yöresi dağ köylerinde geleneksel halk kültürü üzerine bir inceleme*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Örs Çorapçioğlu, G. (2015). *Doğu Karadeniz örneğinde su değirmenlerinin belgelenmesi ve korunması konusunda bir yöntem araştırması*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Örnek, S. V. (2000). *Türk halkbilimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Polat, B.- Aslan, M. G. (2019). Kayseri ve çevresinde yaşayan Avşarlarda doğumla ilgili inanışlar ve uygulamalar. *Turkish Studies*, 14(6), 3415-3431.
- Sandal, N. (2023). *Mersin ili Mut ilçesi halk kültürü araştırması*. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Seçer, F. (2002). *İstanbul'daki Osmanlı Dönemi değirmenlerinin mimari açıdan incelenmesi ve Unkapanı Değirmeni'nin günümüz şartlarında değerlendirilmesi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Selçuk, A. (2004). Tahtacıların doğum ile ilgili inanç ve uygulamalarına fenomenolojik bir yaklaşım. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 16, 163-180.
- Seymen, A. (2021). Bayburt'ta değirmencilik ve etrafında gelişen kültürel unsurlar. *Bayburt İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 9, 111-126.
- Süme, V. (2020). Geleneksel su değirmenlerinin (GSD) Türk kültüründeki yeri. *Kaçkar Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 29-36.
- Şenesen, İ. (2015). *Adana halk inançlarında eski Türk inanışlarının izleri karşılaştırma-inceleme*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Şentürk, M.G. (2019). *İslâhiye'de (Gaziantep) halk hekimliği*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Şimşek, E. (2017). Türk kültüründe "alkarısı" inancı ve bu inanca bağlı olarak anlatılan efsaneler. *Akra Uluslararası Kültür Sanat Edebiyat ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(12), 99-115.
- Taş, H. (1996). Erzurum'da doğum ve çocukla ilgili eski adet ve inançlar. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler*, 187-205, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Uçar, H. (2020). Bir kültürün özellikleri: Türklerde su kültürü. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7, 24-47.
- Ünalın, Ö. (2021). *Alanya'da halk hekimliği*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yalçın, H. - Koçak, N. (2013). Gebelikle ilgili geleneksel inanç ve uygulamalar ve Karaman örneği. *Kent Akademisi*, 6(1), 18-34.
- Yazgan, Z. Ç. - Yiğit, İ. (2021). Osmanlı Dönemi bir sanayi işletmesi olarak değirmenler: Tosya nahiyesi örneği (1578/1579). *Erdem*, 81, 175-200.
- Yetim, G. (2014). *Bodrum yarımadası'ndaki tarihi yel değirmenleri ve koruma önerisi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, A. - Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2023). Mucur'da kırklama geleneğine bağlı inanış ve uygulamalar üzerine bir değerlendirme. *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys*, 8(1), 23-50.
- Zaripova Çetin, Ç. (2007). Tatar Türklerinde mitolojik varlıklarla ilgili mitler ve inanışlar (iyeler ve yaratıklar). *Bilig*, (43), 1-32.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: İnanç yapısı. <https://giresun.ktb.gov.tr/TR-269844/inanc-yapisi.html>
(Erişim: 20.06.2024)

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi’nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.